

sa, Primorja in Brkinov, natančneje povezave od Lipe do Slivja in od Štanjela do Socerba, zastavila in izpeljala v obliki popotovanja. Vodnik ima poleg svoje običajne prostorske dimenzije tokrat poudarjeno časovno dimenzijo, ki jo avtorica že na samem uvodu preseže in bralcu približa kraška prazgodovinska gradišča kot prisoten del kraške krajine, kot spomenik njenih prednikov in zato njen neločljiv del zgodovinske in kulturne identitete. Pri tem si spretno pomaga z vključevanjem lokalnih legend in ljudskega izročila, opisi cerkva, značilne kraške arhitekture in navedbami drugih naravnih in kulturnih znamenitosti tega prostora. Vsi ti elementi in lep, poljuden jezik, bralca nehote spomnijo na Pavzanijev *Vodič po Grčiji*, če seveda odštejemo, da je to monografsko delo, ki obsega vso Grčijo.

Uvodno besedilo je prispeval Predrag Novaković. V njem predstavi fenomen kraških gradišč, najstarejših znanih ohranjenih gradenj na Krasu. Fenomen gradnje monumentalne arhitekture s poudarjenimi obrambnimi elementi presega prostor Krasa, saj so gradišča značilnost celotne vzhodne jadranske obale, kjer se pojavljajo od začetkov bronaste dobe in so povezana s širšimi družbeno-ekonomskimi spremembami. Kraška gradišča so izjemna v svoji geografski legi med severnim Jadranom, Alpami in Panonskim svetom, kar se kaže zlasti v primeru Škocjana kot pomembnega nadregionalnega svetišča.

Popotovanje po kraških prazgodovinskih "kaštelirjih" avtorica začne z neposrednim nagovorom bralca, bolje rečeno popotnika, in prijetnim povabilom na pot raziskovanja kraške preteklosti. Smer poti je Černotiče-Rodik-Škocjan-Lokev-Repentabor-Komen-Štanjel-Kazlje-Tabor-Senožeče. Vsak postanek, to je vsaka arheološka lokacija, je temeljito obdelan s številnimi arheološkimi podatki in večkrat začinjen z etnološkimi detajli. Med posameznimi postanki na arheoloških lokacijah avtorica spretno vpleta v tekst podatke o obravnavanem prostoru, razloži pojem gradišče in prepoznani poselitveni sistem, pojasni, kdo so bili prebivalci gradišč, navede imena skupnosti, ki so živela na tem prostoru in izpostavi pomen Škocjana v tem prostoru. Na poti se vodnik ne omeji strogo samo na arheološke podatke, temveč vključuje etnološke podatke in podatki o drugih kulturnih in naravnih znamenitostih. Na ta način bralec skoraj nevede osvoji osnovne arheološke termine in pridobi tudi precej znanja o kaštelirski kulturi.

Opis kljub poljudnemu jeziku in prilagojenemu besedilu nikakor ni skop s podatki, ki so natančno in smiselno izbrani. Avtorica suvereno vodi popotnika skozi prostor in čas in pred njim razkriva prazgodovino kraške krajine. Njen vodnik nikakor ne izzvni kot še en enen, nekoristen vodnik, ki razočara še tako prilagodljivega popotnika.

Uvodnemu "potopisu" sledi izbor sedemnajstih najbolj reprezentantnih kraških gradišč, med njimi so Marija Snežna, Rodik, Škocjan, Tabor nad Povirjem, Repentabor, Debela griza pri Volčjem Gradu in Tabor pri Vrabčah. Vsa gradišča so opremljena z opisom lege, ohranjene obrambne arhitekture in podatki o odkritih arheoloških najdbah, v nekaterih primerih je dodana interpretacija funkcije posameznega gradišča in njen nadregionalni pomen. Vedno je opisana pot prihoda do posameznega gradišča. Ob opisu vsakega gradišča je aerofotografija gradišča oz. njen tloris. Slikovno podobo vodnika dopolnjujeta karta poti z vrisanimi arheološkimi postanki na dveh straneh na sredini vodnika in karta razprostranjenosti gradišč v severni Istri, Brkinih in na Krasu.

Katja Hrobat s predstavljenim vodnikom dopolnjuje ponudbo tematskih vodnikov. S svojim arheološkim vodnikom nehote odpira (in deloma zapolnjuje) novo tržno nišo, saj njena knjižica predstavlja pomembno dopolnilo k turistični ponudbi kraškega in brkinskega prostora. Povpraševanje po tovrstnih vodnikih gotovo ni majhno, saj vsak pravi popotnik vedno želi izvedeti čim več o prostoru skozi katerega se giblje, zlasti o njegovi časovni dimenziji. Takšen vodnik bo gotovo popestril vsako avtomobilsko, kolesarsko ali pohodniško pot. Njegova največ-

ja teža pa je v tem, da bralca nevsiljivo ozavešča o prisotnosti arheološke dediščine, saj bi se vsi morali bolj zavedati nujnosti njenega varovanja in ohranitve.

Špela TOMAŽINČIČ

Miha Mlinar: *Nove zanke svetolucijske uganke. Arheološke raziskave na Mostu na Soči: 2000 do 2001.* Tolminski muzej, Tolmin 2002. 53 str., 16 barvnih fotografij, 41 črno-belih fotografij, 5 kart, 5 risb predmetov.

Pričujoči razstavni katalog je sestavljen iz dveh delov. Prvi del prinaša oris območja, pregled arheoloških raziskav na Mostu na Soči do leta 2001 in opis pomena arheologije za naselje Most na Soči, nekdanj Sv. Lucija. Drugi del je katalog predmetov, pridobljenih ob zaščitnih arheoloških raziskavah in arheoloških nadzorih Tolminskega muzeja med leti 1999 in 2001, ki so bili predstavljeni na razstavi v omenjenem muzeju. Pregledno so prikazana arheološka območja Mosta na Soči in lokacije raziskav Tolminskega muzeja. Celotno besedilo ima paralelen prevod v angleškem jeziku.

V publikacijo nas uvede Utrinek iz arheologovih spominjanj izpod peresa Draga Svoljšaka, dolgoletnega raziskovalca arheologije Mosta na Soči.

Izjemno ugodno lego območja, ob sotočju rek Soče in Idrijce, dokazujejo dokumentirane najdbe iz bronaste dobe, starejše in mlajše železne dobe, rimske dobe ter zgodnjega srednjega veka. Zanimanje za zakopano preteklost Mosta na Soči je izpričano že v sredini 19. stoletja, ko je z zbiranjem arheološkega gradiva iz Mosta na Soči pričel tedanji svetolucijski župnik Tomaž Rutar. V pregledu bogate zgodovine arheoloških raziskav so v kronološkem zaporedju podani raziskovalci, letnice izkopavanja in opisi odkritij do leta 2001.

Podrobneje so opisane arheološke raziskave Tolminskega muzeja v letih 2000 in 2001 na štirih lokacijah.

Na ledini Repelc je bilo raziskanih trideset žganih železodobnih in rimskih grobov iz obdobja med 5. st. pr. n. št. in 1. st. n. št., ki predstavljajo razširitev severnega roba grobišča. Odkriti odlomki prazgodovinske keramike in glinenega stenskega ometa nakazujejo bronastodobno poselitev na tem mestu. Lončeni posodici iz zgodnjega srednjega veka pa prinašata prve dokaze za staroslovansko selišče na Mostu na Soči. Predstavljene so tudi nekatere pomembnejše grobne najdbe.

Pri raziskavah na Pucarjevem robu (l. 2001) je bilo odkritih enaintridesetih halštatskih grobov z glavnimi značilnostmi svetolucijskega pokopa. Pomembna novost za posoška grobišča, ki je bila dokumentirana na Pucarjevem robu, je pokopavanje v dveh nivojih. Podrobneje je opisan grob 1 z dvema izjemnima najdbama, grškim skifosom s sovo in koščeni ročajem železnega noža z zaključkom v obliki kačje glavice.

Lokaciji Maregova guna in Štulčev kuk, na katerih so raziskave potekale leta 2001, ležita znotraj halštatskega naselbinskega območja na desnem bregu Idrijce. Na prvooomenjeni lokaciji so bile odkrite halštatskodobne ostaline s sledovi najmanj treh stavbnih struktur, ter posamezne najdbe, na podlagi katerih se, od 6. st. pr. n. št. dalje, predvideva manjši metalurški objekt. Pri raziskavah na Štulčevem kuku je bil raziskan zid, grajen v suhozidni tehniki, ki ga izkopavalci interpretirajo kot drenažni zid halštatskega objekta.

Prvi del publikacije zaključuje opis dogajanj na Mostu na Soči, na katere je imela arheologija velik vpliv. Sledi navedba uporabljene in priporočene literature.

Katalog predmetov prikazuje 73 predmetov, ki so bili predstavljeni na razstavi in jih hrani Tolminski muzej. Katalog je opremljen s črno-belimi fotografijami oz. risbami predmetov in njihovim opisom.

Martina KNAVS